

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 7.

V LJUBLJANI, 15. FEBRUARJA 1936.

KNJIGA 19

POT NAVZGOR

B E L O Z L A T O

GOSPODARSKA VELESILA BOMBAŽ OBLACI TRI ČETRTEINE CLOVEŠTVA

Devetnajsto stoletje, ki je minulo v znamenju naglega vzpona industrijske proizvodnje, je doseglo višek tehnične materialne kulture v našem veku, posebnost po vojni. Pridelovanje dobav za države, ki so po svoji visoki tehnični organizaciji navezane na predelovanje osnovnih dobrin v gotove izdelke, je zmerom bolj odvisno od razpolaganja potrebnih sirovin v lastni zemlji, še več od zadostnega tržišča za izdelano blago. Proces stvarjanja blaga in njega vnovčevanje donša državi koristi v obliki naraščajočega blagostanja prebivalstva. Napredni narodi si prizadevajo, da si zagotove neoviran dovoz sirovin, ki jih priroda domači zemlji ni naklonila.

Dandanes je najmanj 25 absolutno nepogrešljivih sirovin, brez katerih ni nemotenega napredka tehnično in kulturno visoko organiziranih držav. Da vidimo le velesile sveta v zrcalu lastnega in njega vnovčevanje donša državi uvoza sirovin iz inozemstva po tabeli angleškega ekonomista T. Hollanda (prve številke kažejo množino od 25 sirovin, ki jih imajo države dovolj doma, druge zemeljske dragocenosti, ki jih posedajo države le deloma, tretje število sirovin, ki jih vse morajo uvažati):

Anglija	18	1	6
U. S. A.	12	2	11
Rusija	7	14	3
Niponska	3	5	17
Francija	4	2	19
Nemčija	4	2	19
Italija	4	—	21

Niti ena voditeljica svetovnega gospodarstva ni lastnica vseh zemeljskih dragocenosti za potrebe svoje industrije. Dočim so Anglija, USA in Rusija mnogo na boljšem, je vse politično in gospodarsko življenje ostalih velesil, posebno Italije odvisno od dovoza iz inozemstva.

Prizadevanje po napredku, ki je posebno zadnje desetletje pognalo države v teknovanje za nabavo dovoljne rezerve dragocene tekočine, kamenega olja, je postavilo daleč v ospredje tudi danes nepogrešljivo sirovino bombaž. V širokem tropskem pasu naše zemlje, nekako 30 stopinj južneje in 40 severneje od ravnika, kjer zadosti vlažno podnebje v času rasti pa stalno toplo in suho vre-

me pripomore k skorajšnjemu zorenju prekrasnih rumenkastih, škriatno nadahnjenih cvetov bombaževca v snežno-bele kepice nakodranih vlakenc, vrvi leto za letom orjaška žetev »belega zlata«. Rahlo in prožno predivo je naglo zavzelo prvorazredno vlogo v svetovni proizvodnji. 74,5% tekstilnega blaga na svetu predelujejo iz bombaža, 21% iz volne, 3,8% zavzema umetna in le 0,7% prava sirova svila. Tekstilne tovarne predelajo dandanes do 25 milijonov bal, vsaka po 226 kg na leto.

Kultura bombaža je v Indiji, v deželah vzhodne Azije, pa ponekod v Ameriki prastara. Iz daljnega Orienta je prihajala bela tkanina že za časa Aleksandra Vel. v Evropo. Za klasični stari svet je bil pa bombaž prav kakor starim Egipčanom, Babiloncem in še kasneje, v srednjem veku, prebivalcem Evrope nedosegljiv luksuz. Povsod tod je do 18. stol. prevladovalo volneno oblačilo. Ko pa je l. 1796. James Watt sestavljal parni stroj in je Arkwright izpopolnil statve, je v središču tedanje volnene obrti, v grofiji Lancashire na Angleškem nastopil usodepolni prevrat. Ustavili so se desetstisoči kolovratov, brezposelnost in lakota sta zajeli mirne tkačice. Moderne tkačnice zdravnika Cartwrighta so naglo spremenile vnanje lice Lancashirea, ki je postal središče tekstilne preskrbe vsega sveta. Volno je izpodrinilo bombažno predivo, ki je dvignilo Anglijo na prvo mesto svetovne trgovine, bogastva in moči.

Ceneno oblačilo kmeta in delavca vseh celin naše zemlje je postalo važen posrednik mednarodne trgovine. Bombažna mrzlca je zajela ogromne plantaže in farme na jugu Zedinjenih držav. Vsak je skušal vložiti denar v nasade dragocenega grmičja. Pridelek je rasel iz leta v leto, nastale so prve borze »belega zlata«. Tisoče in tisoče cenjenih rok je bilo na delu, da vstane iz vsajenega bogastva mehkih vlakenc nova zarja srečne bodočnosti Amerike.

Neštete trume črnih sužnjev so prevažale ladje iz zapadne Afrike v pristanišča Zedinjenih držav. V slemem hrepenenju po bogastvu takrat niti slutili niso, kako bo nastal dandanes v milijonih zaničevanih potomcev cenjenih za-

morskih delavcev najboljčlovejši rasni problem USA. Zaslužnjenje stotisocev črncev je bilo žalostno spričevalo beli civilizaciji, pa obenem prvi polet bombažnega zmagovalja po vsem svetu.

Kakor v srednjem veku bizantinci in Benečani, prav tako so kasneje bili Španci in Nizozemci prvi pomorci, ki so ljubosumno tekmovali v pomorski trgovini. Podjetni trgovci so prevažali predvino bombaževca po morju. Novo nastale pomorske velesile Anglija, USA in Nipon so seveda kaj kmalu prevzale svetovno trgovino bombaža v svoje roke in vložile ogromen kapital v nove plan-taže.

Angleška zgodovina, ki je v minulemu stoletju bila tesno povezana z vztrajno borbo za posest premogovih in petrolejskih ležišč, je našla prav v tekmovanju za bombažna polja kjuč do premoči na svetovnem tekstilnem trgu. Najmanj 150 let že Angleži prav dobro vedo, da kdor oblači milijone ljudi na svetu, je srečni lastnik čarobne palice svetovnega gospostva. Dokler bodo farmarji Brazili-je, zamorci Afrike pa Indci nosili bom-bažno tkanino iz Lancashirea, bodo pre-važale angleške ladje težke tovore bal bombaža iz Teksasa, Egipta in Indije v pristane otoškega carstva. Dotlej se bo zmerom kadilo iz ogromnih tovarn Man-chestera in Liverpoola, milijoni delav-cev bodo imeli zaslužka in obložene z blagom najrazličnejšega okusa bodo an-gleške ladje znova zapuščale domače luke, nesoč proizvode britskega naroda v vse dele sveta.

Lancashire kraljuje v bombažni dr-žavi, določa po svoje cene sirovin, po-stavlja načrte za nove nasade bombažev-ca v daljnih deželah. Že v ameriški osvobodilni vojni, ko je za nekaj časa odpadel dovoz bombaža iz tamošnjih plantaž, je bila Anglija prisiljena po-iskati za svoje ogromne potrebe nov vir belega prediva. V dobi, ko je velika špe-kulacija pretresala cene na bombažnem trgu in so novo nastale države USA sil-no pospešile proizvodnjo belega zlata, je Anglija določila posebne komisije, da preiščejo primerna ozemlja v lastnih ko-lonijah. Z ogromnim kapitalom, ki ga je vložila za naprave namakanja zemlje in odvajanja previšne vode, je Anglija kultivirala obsežne nasade bombaževca v Nilovi dolini Egipta in Sudana, ob In-dusu in v Južni Afriki. Proizvodnja bombaža je zaradi tega naglo naraščala in že pred vojno, v l. 1912/1913 so naj-

pomembnejše pokrajine bombažne kul-ture pridelale naslednje množine drago-cenega prediva:

	obdelana zemlja v 1000 ha	setev v 1000 tonah
U. S. A.	14.573	3.211
Indija	8.914	836
Egipt	724	339
Azij. Rusija	555	471
Skupaj	24.766	4.857

Indija je postala drugi največji pro-ducent bombaža. V normalnih letinah donosi okrog 4 in pol milijona bal pre-diva, USA pa 13—14 milijonov bal. Pred vojno je Anglija še uvažala $\frac{3}{4}$ sirovin za tekstilne tovarne iz USA, $\frac{1}{4}$ iz kolo-nij, največji del iz Indije. Indijsko pre-divo, ki dozoreva največ na visoki pla-noti Dekan, polotoku Gutšera in se-vernopoljudni Indiji, se izvažala preko Bombaya. Predivo je krajše, ne odgo-varja povsem zahtevam Lancashirea, vendar je zaradi cenenosti prijubljeno na tržiščih Indije, Italije, Nemčije in Niponske. Zaradi dovoljno razpredene železniške mreže, goste naseljenosti pre-bivalstva, cenenih delovnih moči, povoj-nih rahle, peščane zemlje in podnebja je Indija zelo pomemben kolonialni činitelj kulture bombaža.

D A L J E

NEDELJSKO JUTRO

MED EGIPTOM IN LIBIJO

Major Jarvis, namestnik v Sinaji, bivši upravnik Libijske puščave, je ondan predaval o svojem delovanju po severni Afriki. Začel je na severnovzhodnem delu pustinje, kjer loči 2 pasova: obmorski pas (20 do 30 km širine), koder pozimi precejkrat dežuje, in pristno pustinjo, ki se s svojimi peščenimi sipinami razteza v nedogled.

V prvem pasu stoji kraj Mariut, čigar razvaline pričajo o nekdanjem procvitu. Domačini sejejo tod ječmen in obirajo fige kakor tudi vinsko trto. Vendar pridelek ni zadosten, zato vidimo povsod opuščene stiskalnice in prazne vodnjake. Toda v rimski dobi je bila tu žitnica za Rim. Odtod je prihajala koruza, ki so jo edili delili brezposelnim in ubožnim v prestolnici. (Tako trdi Tribune de Genève 24. X. 35., docim smo doslej vedno mislili, da je turščica prišla iz Amerike). Vino iz Mariuta je veljalo za najboljšo v širnem imperiju. Tam so zidali posode, ki so se izvažale noter v Anglijo!

Vzdolž obale najdeš ostanke vil, ki so bile s stopniščem spojene naravnost z morjem. V Mersa Matruhu ti pokažejo hišo, kjer je nosata Kleopatra »spogala« popolno ljubezen z Markom Antonijem; nje mozaiki so še imenitno ohranjeni. Ta kraj leži ob laguni.

Večino vodnjakov, kakršnih nahajamo obilo po tej pokrajini, so Rimljani vsekali v skalo. Ena laguna, danes suha, se vleče vzdolž obrežja od Aleksandrije dobrih 60 km. To ilnat korito zadržuje nekaj časa zimsko deževnico. V rimskem času je bilo zvezano z morjem in čolni so mogli pluti semkaj, kakor pričajo mnogi nasipi in pristani. Po vsem videzu je moral v danem trenutku potres začasno dvigniti ves ta del nabrežja, odkoder je voda odtokla. Isti kataklizem je bržkone izsušil studence in vodnjake, spremenivši na ta način rodovitni svet v puščo. Dvig se ni vzdržal, kar ti danes leži obala te plitvine pod morsko gladino in z aviona lahko opaziš ob Sredozemskem morju potopljene jezove in zasilice. Sunek je moral biti dokaj omejen, zakaj v notranjosti dežele ima Avarija druge zasilice in zagraje, ki so bili po vsej priliki ob morju, zdaj pa so več metrov nad morsko površino.

Drugi vzrok za prepadanje tega predela je bil arabski vpad v 7. stoletju. Arabci so zanemarili rimske namakalnice in dežela se je posušila. Nekaj let se egiptska vlada trudi, da bi ji vrnila prejšnjo blaginjo. Uspehi so prav lepi.

V peščenem pasu naletimo najprej na prodovino, koder lazi pritlično rastje in ovira pesek, da ne more naprej. Onkraj pa se širi popolna pustota v nedozir. Libijska puščava je med Sivo in Dahlo čisto peščena. Pogled s piramid na okameneli ocean je obupen. Italo-egiptska meja seka to puščavo, ki tvori neprehodno zapreko med obema državama. Od Soluma drži ta pregrada proti jugu do zelenice Ovienata, ki spaja italijansko Libijo, Egipt in Sudan.

Egipt je učinkovito zavarovan proti vsakemu vpadu s puščavo na vzhodu in zahodu: pešec, konjenik, voz ne more do njega. Zračni polet bi bil precej tvegan. »Gosenice« (vrsta avtomobilov) bi morda mogle med prodom skozi silne peščine, zlasti ker je spotoma posejanih nekaj oaz: Džarabub, Siva, Baharia na eni strani, Dahla in Harga na drugi. Ko so se 1915/1916 uprli Senusi, je egiptska vlada iz opreznosti postavila posadke v Hargi, Fajumu in ob nilski dolini. 30 do 40.000 mož je bilo prikovanih na straži ob puščavi. Pozneje so pravilneje presodili položaj. Treba je ščititi le Sivo, kamor je možen pristop v tovarnem avtu z egiptske plati: samo da se sovražnik ne okoristi z vodo v Sivi, pa je nevarnost odvrnjena. Obrežna cesta se da uporabiti le tedaj, če neprijatelj ovlada morje.

Po dveletnem bivanju ob obali je bil Jarvis poslan na južne zelenice: Harga, Dahla, Baharia in Tarefa. Nastanil se je v Hargi, ki je 130 km dolga in 15 široka. Šteje 5 vasi in 8.000 duš. Dahla meri 72 km na 48, toda redi 12.000 ljudi v 13 vaseh. Baharia se baha s 4 seli, a Tarefa ima samo eno. Te oaze zavzemajo znatne depresije in njih vršina je zgolj nekaj metrov nad morsko. Kakor pravi ustno sporočilo, so Perzijci ob svojem zavzetju Egipta okoli 500 pred Kr. vrtali artezijske vrelce. Te umetnosti so se bili naučili od Kitajcev. Vrelec Ain Estaherih y Genahu, vasiči južno od

Harge, je vzorec takih prastarih vodnjakov. Herodot poroča, da je peščena nevihta zasula Kambizovo vojsko, 40.000 mož. Jarvis, ki si je ogledal te kraje s princem Kamalom El Dinom, je zasledil pod previsno skalo celo vrsto amfor, postavljenih v najlepšem redu. V muzeju v Kahiri so jih strokovnjaki ocenili na 4. ali 5. stoletje pred našim štetjem.

Jih tam nahajamo, še niso v nobeni razpravi obdelane. Vzrok je v tem, ker so razmeroma mlade, iz Ptolemejevih časov, medtem ko ob Nilu... Tempelj v Hibisu blizu Harge je delo Darija I., torej iz 5. stoletja pred našim štetjem. Na enih vratih je rimski namestnik dal vlesati napis, češ da je sprejel mnoge pritožbe o podkupljivosti svojih podrejen-

Ključ za obrambo Egipta: zelenica Siua

Morda so spadale v prtljago Kambizove armade.

Malaria je naredila dovolj škode. Preveč vrelcev so navrtali, neporabljena voda se je zbrala v mlaake, koder so se razpasli komarji. Guverner oaz ima glavno nalogo: uravnati vodno politiko tako, da se ustreže poljedelskim zahtevam in se odpravi opasnost mrzlice.

Iz Harge je Jarvis omenil tole zgodbi: neki ameriški antropolog je v oazi napravil obilo fotografij. Star šejk je imel takšno podobo, na kateri je bil tudi on, in jo ponosno kazal vsakemu došlecju. Učenjak pa je bil pod sliko napisal: »Lik človeštva nižje vrste: lobanja je skoraj opičja.«

★

Zelenice so silno zanimive v zgodovinskem oziru. Čudna reč: starine, ki

cevi, a da bo posledaj boljše. Iz tega sledi, da se šoge v Iztoku niso kdo ve kaj predrugačile v teku vekov.

Spričo osamljenosti, v kateri živijo zeleničarji (prebivalci oaz) že 2000 let, so si dobro očuvali prastare običaje. Odkar pa je avtomobilstvo zavzelo svet, so bodo v kratkem zabrisali častitljivi ostanki.

N.K.

SMRT V KABINETU

MILAN SEGA

NADALJEVANJE

Pomlad je bila zdaj najlepša in kuhinja je bila polna njenega vonja. Evgenij Vrečar je posedal v naslanjaču in bral časnik. Kakor bi bil v kuhinji čisto sam, se je pačil, tleskal z jezikom, govoril pred se in brundal. Pomlad niti opazil ni. Kadar pa je bral, se je držal sila važno. Nekega dne pa je Lojz opazil, da drži časnik narobe, in tistikrat se mu je resnično zasmilil. Stekel je na vrt ter mu prinesel vejico cvetoče jablane. Začudilo ga je. Vzel je vejico previdno v roke, potem pa jo je nenadoma vrget na pod in spustil glavo na prsi. Zadremal je. Zvečer je zahteval duhovnika. Lojz je moral ponj.

Zjutraj je bilo nebo jasno. Mehka svetloba junijskega sonca je šla skozi okno. Evgenij je položil glavo na hrbet naslanjača ter zaprl oči. Sonce mu je očividno dobro delo. Roka, ki je držala molek, je bila siva in se je luščila. Lojz je šepetaje govoril z materjo.

— Mislim, da bo umrl, je rekla. Srcu se bliža.

— Če pride do srca, potem kar zašijem? je vprašal Lojz.

Ko se je Evgenij zgenil, sta umolknila.

— Teto Fani je tudi, je povzela gospa Magda. Dolgo se je vleko. Tistikrat se mi niti sanjalo ni, da se bo nekoč polotila tudi njega. V rodbini je.

— V rodbini? Misliš, da bo tudi mene? je vprašal Lojz. Ko bo umrl, boš morala njegovo sobo razkužiti, kaj ne? Prikimala je. Nato je nadaljeval: In pogreb? To stane. Zakaj ga nisi zavarovala? Gospa je položila prst na ustnice.

... kosilu je prišel zdravnik. Ko ga je preiskal, je zmignil z rameni: Nič hudega. Le dobro se držite. V prednji sobi pa je dejal: Največ tri dni. Toda Evgenij Vrečar je bil odporen ko vrab. Štirinajst dni je minulo od tega in je še vedno zjutraj vstajal ter drsal v kuhinjo. Celo oteklina se izginila. Na zjutraj je udarila, je menila soseda. Kmalu bo konec.

Tistega dne je bil vnovič spovedan ter dan v sveto olje.

Opoldne je pričelo deževati.

Ko je hotel vstati, je klecnil na preprogo. Dušilo ga je. Z roko je grabil za grlo in klical Jezusa. Gospa Magda ga je položila nazaj v posteljo, potem pa si je v kuhinji umila roke. Studilo se ji je. Sredi najhujšega naitva in ko se je zunaj stemnilo v noč, je v kabinetu zažvenketala šipa, nekaj se je zrušilo in slišala sta klica na pomoč. Za božjo voljo! je kriknila Magda ter stekla k njemu. V sobi je bilo vse razmetano, okno razbito, miza s stožom prevrnjena, sredi vsega pa je klečal Evgenij in kričal.

— Morilci! Vi vsi! Pogreb stane... Zavarovalnino bi radi, ha? Ho, ho... Prekleti! Zrušil se je in udaril s čelom ob tla.

— Kaj je to? je zajecjala gospa Magda.

Bila sta brez moči. Lojz se ga ni upal dotakniti. Postelja je bila vsa ponesnažena. Okrenil se je in zbežal na cesto.

Po tem dogodku se je spet pomiril. Postal je nenadoma sladek in dober. Govoril je samo o Gospodu, molil na glas, bral življenje svetnikov, se vsakih pet minut prekrizal, vdano popil vsak dan šest žličk zdravil, se vsak drugi dan preoblekel ter hodil redno ob desetih v posteljo. Gospa Magda se je oddahnila.

— Nobenih bolečin nimam več, je rekel mesec dni po zdravnikovem obisku. Ej, kmalu bomo spet stari — no, mamica, poglej me!

Zvečer je izgubil zavest. Mislili so, da bo po njem. Gospa Magda je poslala sina po duhovnika, sama pa poklicala soseda. Spotoma je Lojz kupil v trgovini dve sveči. Duhovnik je prišel precej za njim.

Ko so bili oni v sobi pri umirajočemu, je Lojz sedel v kuhinji pri oknu ter gledal na cesto. Ura je bila osem. Na travi onkraj ceste je ležalo mlado dekle ter si gladilo kolena. Lojz se je spomnil na sestro. Zdaj je že dolgo ni bilo domov. Od daleč je bila tako presenetljivo podobna temu dekletu pod oknom, drobna, z velikimi očmi, zmerom preplašena, zmerom bolna. Njo je Evgenij Vrečar sovražil, preganjal, ker je bil trdno

prepričan, da ni njegova, temveč nekega »prekletega soldata«. Sedem let jo je ubijal, dokler ji ni ubil živcev. Nekega dne je skočila skozi okno prvega nadstropja na tlak in obležala z dvakrat naolamljeno nogo. On se je tistikrat samo nasmešnil: Histerija. Gospo Magda je morala služkinja močiti z jesihom. Lojza pa so odvedli sosedovi otroci. Tri dni ni videl fant nikogar od domačih, tudi očeta ne, rekli so mu, da so ga zaprli. V resnici je pa pobegnil v mesto in ga ni bilo do božiča. Iz bolnice je gospa Magda odpeljala šestnajstletno dekle k svoji materi. Lani se je dekle omožilo, in Lojz je slišal, da bržkone ne bo smela imeti otrok.

TRENIRANE RASTLINE

Da se človeku in živalim mišice z rabo in delom krepijo, je splošno znano, sedaj pa sta dva ameriška raziskovalca preiskovala, ali je mogoče tudi rastline tako trenirati. List mimoze sta obtežila z lahko utežjo, nato sta list razdražila z majhnim, padajočim koščkom lesa. Listi se sunkovito pobesijo, v naslednji četrti ure se počasi dvigajo in morajo dvigati tudi utež. Raziskovalca sta list obtežila

NA LEDU.

V kabinetu so molli.

Dekle na travni je vstalo in dvignilo roke k nebu. Luč iz okna v pridružu je padala nanjo.

— Moli, je zašepetala gospa Magda, ki se je prikazala na vratih. Moli! Moj Bog, kako težko umira! Potem se je vrnila v kabinet.

Ko je nekaj minut nato umrl, je Lojz iztrgal iz šolskega zvezka kos papirja in zapisal:

Draga sestra! Točno deset minut čez deveto je naš oče umrl. Mama pravi, da pomoči zanj. Ona joče. Ne maram v njegovo sobo, ker me je strah. Umrl je v groznih bolečinah. Pričlagam njegovo podobo, ki sem jo sam narisal. Drugič več. Tvoj L.

aprva z desetinko grama, potem sta od dne do dne težo večala dokler nista dosegla nekaj čez pol grama. Potem sta težo spet manjšala in nato spet večala. Čez mesec dni sta trenirani list primerjala z »neizvežbanim« kontrolnim listom. Trenirani list je pokazal nedvomno premoč, njegova zmogljivost se je zvišala za okroglo 40 odst. Tudi se je počasneje utrujal — s tem pa je dokazal, da se dajo tudi rastline trenirati kakor živali. Vzrok je v obeh primerih enak; soki se pretakajo v povečani meri proti organu, ki mora opravljati večje delo.

PTICE SE KOPLJEJO V MRAVLJIŠČU

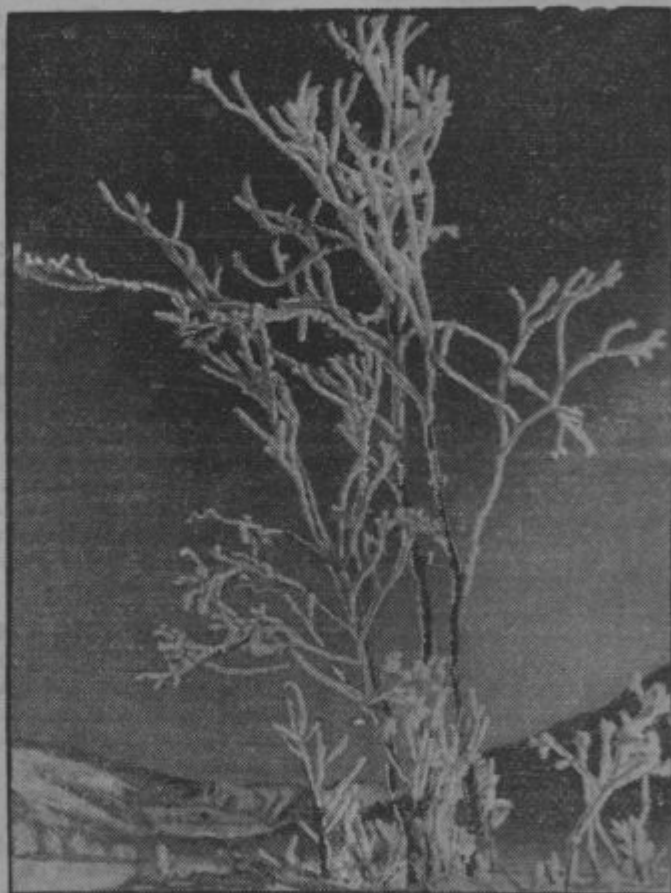
Čebelni strup je prastar ljudski pripomoček zoper protin. Vsebuje mravijsko kislino in medicinska znanost je dognala, da ima ta res zdravilne lastnosti. Opazovali so namreč, da čebelarji, ki so jih njihove živalce dosti opikale, ne trpijo za revmatizmom ali pa le malo, pa čeprav so bili prej podvrženi tej bolezni.

Novejša raziskovanja so ugotovila, da uporabljajo tudi ptice mravijsko kislino kot lečilo. Posebno škorci, vrane, srake i. t. d. se počutijo v mravijskem prav dobro. V njegovem gomazenju se po vseh pravih okopljajo in ko so se ptice malo otresle, odlete. Opazovali so tudi, da si ptice spravljajo mravijske perje. S kljuni razdražene žuželke izpuste svojo kislino v njih kožo. To pa je tisto, kar so ptice hotele. Tudi čista mravijska kislina jim — seveda v majhnih količinah — do dobro. Gotovo jih na splošno okrepi, bržkone pa jim je tudi v pomoč zoper pralce in druge golazen, tako da rabijo mravijske pticami kot nekakšen živ prašek zoper žuželke...

S L A N A I N I V J E

Slana se pojavlja jeseni, običajno torej prej nego ivje (srež). Večinoma jo dobimo zjutraj po mirni, jasni noči, v kateri se je zavoljo izžarevanja toplote stvorila najprej močna rosa. Z nadaljnjim padanjem temperature se potem lahko zgodi, da pride do mraza pod ničlo in

radj zamenjavajo ali pa enačijo. Zadnji vzrok je seveda tudi tukaj mraz, vlago, ki omogoča nastanek ivja, pa daje tu megla, ne rosa kakor pri slani. Megla sestoji, kakor znano, iz nešteti mikroskopično drobnih vožnih kapljic, ki plavajo po zraku. V mrzlih nočeh in dneh se te kapljice spremenijo

CAR IVJA

rosa, ki je nastala po travniških in na strehah, zmrzne v drobne ledne kristale, baš v slano. Pri tem niti ni potrebno, da bi padla temperatura ozračja pod ničlo. Zadostuje popolnoma, če se zrak shladi pod ničlo neposredno nad tlemi. Vsekako je važno vedeti, da je slana v večini primerov spremljevalka tihih, brezoblačnih noči.

Ivje pa ima spet druge meteorološke vzroke in to je dobro vedeti, kajti oba pojma, slano in ivje, ljudje le pre-

v predrobna ledna telesca. Če zaveje malenkost vetra, žene ta telesca pred seboj in jih odlaga vsepovsod na trdne, dvigajoče se predmete, ki so mu na poti. Zavoljo tega prevlečejo ledni drobci predmete posebno na vetrni strani z gostim, belim kožuhom.

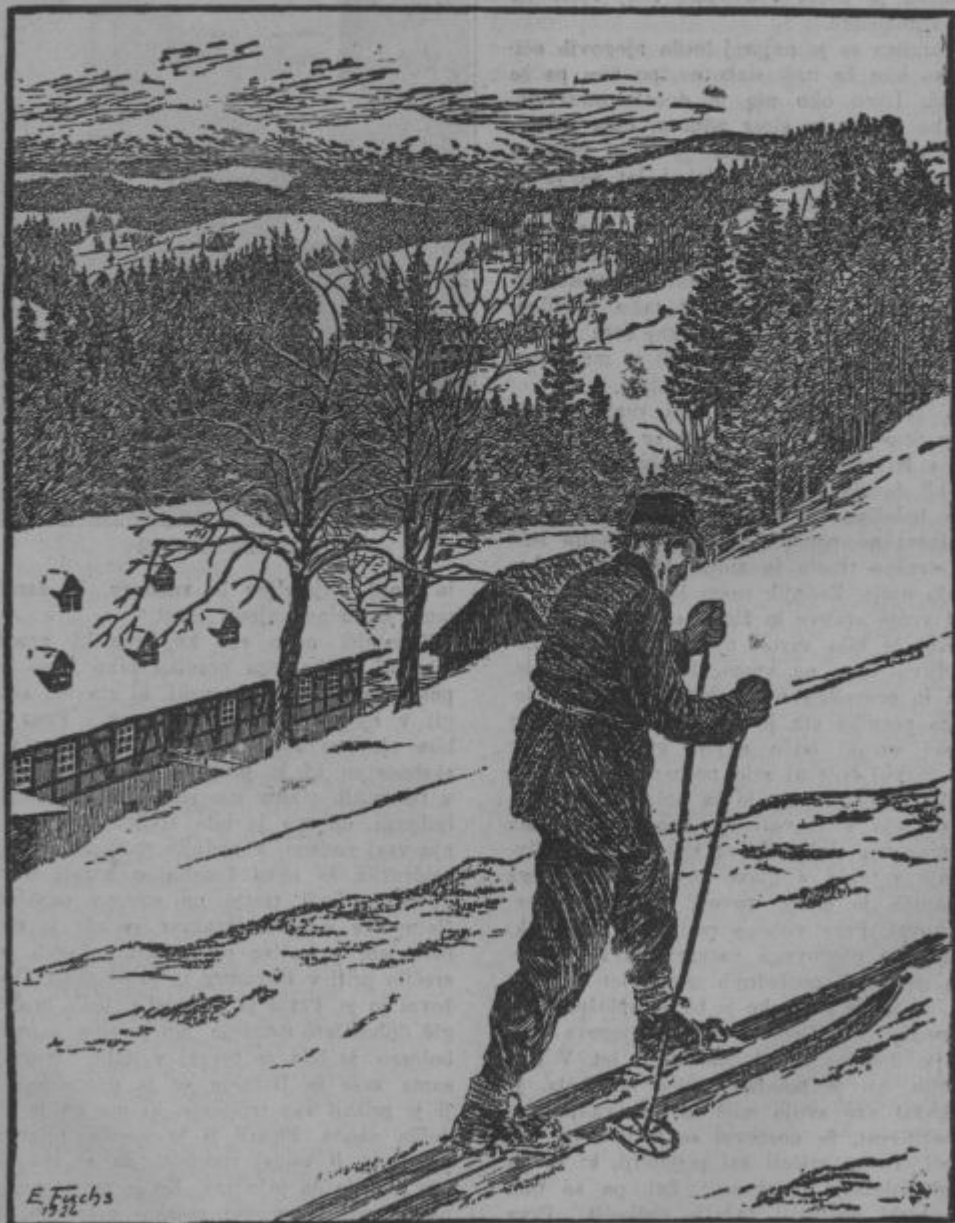
Često pa se zgodi, da so kapljice megle še v tekočem stanju, čeprav se je ozračje shladilo pod ničlo. Tudi te kapljice imajo temperaturo pod ničlo, a zmrznejo šele tedaj, če udarijo ob tr-

den predmet in se pretresejo. Obstanejo potem kot ledna masa na predmetu.

V nižinah naletimo v splošnem manj na pravično lepoto ivja nego v gorskih predelih. Vzrok je umijáv: v gorskih krajih se prej stvorijo činitejji, ki povzročajo ta pojav, mraz in vlažni, megleni vetrovi nego v nižinah. V gorovjih, ki so izpostavljena z vlačo prenasíčenim morskím vetrovom — kakor

na Škotskem, a tudi v naših Julijskih Alpah — se povsem tanke palice prevlečejo često z metrsko debelimi plastmi ivja. Slana pa je nasprotno bolj običajen pojav v nižinah, ker zahteva za svoj nastanek čim bolj ravnih, toploto izžiravajočih ploskev.

gla

E. FUCHS

NA POT

HEINE IN ŽENSKÉ

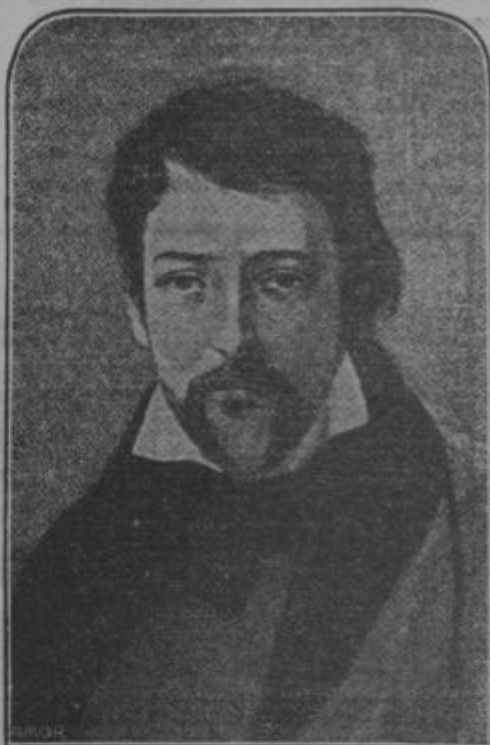
Revolucijsko leto 1848 je bilo za Henrika Heineja in za njegov duhovni razvoj zelo pomembno. Dotlej je prevladoval tudi v najkriticnejših njegovih letih humor, po tem času je pa postajal Heine zmerom bolj zagrenjen. Ne le razočaranja zaradi neuspehov v revolucijskem letu, ampak tudi bolezen je imela nedvomno svoj vpliv na tej spremembi.

Paraliza se je najprej lotila njegovih oči, ki so bile že itak slabotne, po tem pa še pljuč. Levo oko mu je dočela omrtvelo. Desno je ostalo sicer zdravo, toda pesnik je moral vselej, kadar je hotel brati, s prstom dvigniti veko. Nekaj let se je še lahko gibal, toda zaradi tabes dorsalis je čedalje bolj hromel. Tudi čut tipanja je izgubil. Dolgo je še pisal s svinčnikom na velike liste, toda tiste nežne in enakomerne pisave, ki je bila zanj tako značilna, ne najdemo več. Že čez nekaj časa so mu morali drugi pisati. Tudi brali so mu drugi, ker ga je branje preveč utrujalo.

V prvih letih bolezni ga vsaj bolečine niso preveč ovirale. L. 1846. se je šel zdraviti v Barèges, toda brez uspeha. Od l. 1848. je bil docela hrom in lotile so se ga strašne bolečine, ki niso hotele pojenjati ne podnevi ne ponoči. Njegovo slabotno telo je strašno trpelo in moral se je vdati kaženju opija. Zadnjih osem let ni več zapustil svoje »rakovine in žimnice«.

Kaj je bilo vzrok njegove bolezni? Zanesljivo tega ne vemo. Izrabljanje življenja in prevelika naklonjenost ženski do lepega pesnika sta jo menda zakrivila, toda pravi vzroki bodo najbrž globlji, ker je bil razvoj bolezni zelo počasen.

Ali ni čudno, da je ta bolezen, ki spreminja telo v razvalino, docela prizanesla njegovemu duhu? Zdi se, kakor bi se vse življenje zateklo v glavo in do poslednjega trenutka je lahko govoril, narekoval, pesnikoval. Prav nobene razlike v umetniški vrednosti njegovega ustvarjanja ne najdemo med deli poslednjih osmih let in tistimi, ki jih je pisal, ko je bil še splošno znan salonski lev. Celo nekatera njegova najboljša dela so iz teh poslednjih let. V razdobjih, ko je bolezen malce odnehala, je pokazal vso svojo moč in nenavadno potrpežljivost. Še norčeval se je iz svoje nemoci. To so pričali vsi prijatelji, ki so ga med boleznijo obiskovali. Žal, pa so tudi ti obiski postajali čedalje redkejši. Prva leta se njegova soba sploh ni nikoli izpraznila, potem pa je začelo prihajati vse manj

HENRIK HEINE

in manj prijateljev in znancev. In zaradi tega je Heine najbolj trpel.

Zvestejši nego vsi književniški zvezdniki, ki so bolnega pesnika tako hitro zapustili, sta bili dve ženski, ki sta mu stregli v njegovih poslednjih letih. Prva je bila njegova žena. Negovala ga je z vso skrbnostjo, ki jo premore žensko srce, in v trenutkih obupa mu je izkazovala toliko ljubezni, da mu je bilo življenje v trpljenju vsaj znosno. V zadnjih mesecih se ji je pridružila še neka ženska, o kateri bomo govorili. Tudi tretje ne smemo pozabiti: Heinejeve matere. Dvakrat se mu je med bivanjem v Parizu po velikih težavah posrečilo priti v Hamburg in jo obiskati. Oboževal jo je. Prvič jo je videl l. 1843. in drugič dobro leto pozneje. Ko je sina napadla bolezen, je bila že precej v letih. Živela je sama zase in Heineju se je posrečilo, da ji je prikril vse trpljenje, ki mu ga je do delila usoda. Pisaril ji je vesela, pristréna pisma in ji vselej sporočal, da se mu dobro godi in da je zdrav. Ko je moral pisma narekovati, je vselej poskal pretvezo, da je opravičil tujo pisavo. To je ena najlepših črt v Heinejevem značaju.

Heinejeva žena MATILDA MIRAT

Heine se je l. 1835 spoznal s svojo ženo Matildo Krescencijo Mirat. Bila je lepa, temne polti, polnih oblik in rada se je smejala. Ustnice je imela malce premočne in čelo prenizko. Ni bila inteligentna in z njegovim delom ni imela nobenega stika. Nemščine se ni mogla nikoli naučiti. Edini nemški stavek, ki ga je znala, je bil: »Nehmen Sie Platz!« (»Sedite!«). Povedati ga je morala, kadar je rojak iz Nemčije obiskal bolnega pesnika. Ko se je Heine z njo spoznal, ni bila prav nič izobražena, počasi pa se je naučila družabnih navad, toda le površno. Vzlic temu je bila nad vse dobra in zvesta žena, čeprav je bila po svojem značaju tako različna od njega. Od dne, ko sta se spoznala, pa do pesnikove smrti, ju je družila globoka, neločljiva ljubezen.

Kmalu po prvem srečanju sta najela skupno stanovanje. Prijatelji so jo imenovali »gospo Heinejevo« in ona se je prav dobro vživela v gosposkinske dolžnosti. Nedvomno je bila ta zveza res ljubezenska in Heine je hotel vsekako poskrbeti za boljšo bodočnost svoje družice. Napravil je več oporok in v vseh je bila ona glavna dedinja. Čeprav ni bilo ne njemu ne njej do posvečene zveze, se je vendar l. 1841. z njo poročil da bi olajšal formalnosti pri nasledstvu. Pesnikova družina je adoptira-

la Matildo in je bila z njo zelo obzirna.

Matilda je bila za svojega moža v boleznih pravi angel varuh. Bila je nad vse potrpežljiva v tej hudi preizkušnji, zmerom je kazala vesel obraz, delala se je, kakor da še verjame v moževo ozdravljenje in je ustvarila v njegovi okolici ozračje veselosti in zaupanja.

Docela drugačna pa je bila kratka Heinejeva zveza z žensko, ki jo je krstil za »Muho«, s katero se je seznanil v oktobru l. 1855. Tu ne more biti govora o fizični ljubezni med paraliznikom, ki je bil že smrti zapisan, in mlado žensko. Ko je »Muha« stopila v Heinejevo življenje, je bil le še nekaj mesecev pred smrtjo in v obupnih razmerah — sloveška cunja, z mladimi, živimi, vročično delavnimi možgani. Ko so postali obiski poslednjih zvestih čedalje redkejši, je prinesla »Muha« Heineju to, česar mu njegova ljubeča žena ni mogla dati: resnično duhovno zvezo.

Kdo je bila »Muha«? Imenovali so jo Kamilo Selden, toda njeno pravo ime je bilo Eliza Krienitz. Ko se je s Heinejem spoznala, je bila v 28. letu in je imela za seboj že precej pestro preteklost. Rodila se je v Pragi kot nezakonska hči neke služkinje. Ze zgodaj je prišla v Pariz s stricem, ki jo je pohčeral in ji dal dobro vzgojo. Znano je tudi to, da se je zelo zgodaj poročila in da je bil njen zakon nesrečen. Potem je pobegnila v London in je bila nekaj časa celo duševno bolna.

Nato so prišla leta, ki o njih ni rada govorila. Njena preteklost se spet zjasni, ko se je seznanila z Alfredom Meissnerjem, Heinejevim prijateljem. Znano je tudi, da je bila nekaj časa ljubica Hipolita Taina, znanega francoskega kritika in esteta. »Muha« je prinesla Heineju njegove uglasbene pesmi. In v trenutku je nastala med njima močna duševna zveza. Heine ni mogel več strpeti. Če ni bilo nje v njegovi bližini. Vsak dan jo je moledeval in ji pisal, naj ga še obišče. Cele ure je ostajala pri njem in mu brala, pisala vanj in prevajala njegova dela v francoščino. Še zadnji dan pred njegovo smrtjo je bila pri njem.

Heine je umrl. »Muha« je ostala v senci, toda živela je še dolgo. Umrla je šele l. 1896. v osemdesetem letu. Zadnja leta je prebivala v Rouenu, kjer se je preživljala s poučevanjem nemščine. Ed. C.—rh.

GLADOVNE STAVKE

Primarij DR. FRAN GÖSTL

Trdovratno zavračanje jedil za dalj časa opazujemo včasih v zaporih ali v kaznilnicah in ječah, kjer interniranci skušajo na ta način doseči, da se kake njihove prošnje ali zahteve upoštevajo.*)

Tako je tudi indijski voditelj Gandhi v ječi pričel gladovno stavko. In res so se Angleži ustrašili, da bi to ne oškodovalo njegovega zdravja ali celo povzročilo smrti, — kar bi seveda izzvalo največje razburjenje med njegovimi številnimi pristaši — ter so se pobotali, da vsaj nekaterim njegovim zahtevam ustrežejo. In Gandhi je zopet začel zauživati hrano. Navadno tudi druge take stavke prenehajo, ko stavkajoči občutijo prevelik glad.

Med umobolnimi pa je zavračanje jedil, proti kateremu je brezuspešno vsako prigovarjanje in siljenje, nekaj bolj navadnega. Tu pa ne čakamo dolgo. Ako jih v nekaj dneh ne prisili glad, da prično zopet jesti, jih umetno pitamo po cevki, ki jo skozi nos potisnemo v želodec. Tako pitanje pri nekaterih ne dela nobenih težav, pri drugih pa se moramo boriti z velikimi težkočami, preden dosežemo svoj cilj. Včasih so skrajno nemirni ter z veliko virtuoznostjo iztisnejo cevko v usta, tako da se mora po deset do dvajsetkrat ponoviti, preden uspe. Tem neprijetnostim in težavam se izognemo s tem, da napravimo redilne klistire, katere sicer včasih iztisče, običajno pa se ohranijo. Take redilne klistire je treba prehodno uporabljati tudi pri duševno zdravih, ako se po nezgodi ali samomorilnem poizkusu tako ožgo usta in požiralnik, da postane požiranje hrane nemogoče.

Umetno pitanje pri umobolnih običajno ne traja dolgo in po nekaj dneh ali tednih, večinoma prično zopet zauživati hrano. Včasih pa jih je treba pitati po več mesecev vzdržema. V Gorici in Kromerizu sem neko pacientko vsak dan po dvakrat pital po cevki nad tri in pol leta, ko je (ne da bi se v ostalem spremenilo njeno stanje) na naše veliko začudenje sama posegla po pripravljeni hrani (vsakikrat je dobila 1 l mleka, v katerem sta bila stepena dva jajca) in od tedaj je zauživala redno tudi drugo hrano.

Vzroki, da umobolni zavračajo hrano, so različni. Nekaterikrat so posledica halucinacij. Bolnik čuje dozdevne glasove, ki mu prepovedujejo jesti, in se jim trdo-

vratno pokori, češ, da mu je po Bogu ali komu drugemu prepovedano jesti.

Drugi zavračajo hrano, ker menijo, da je zastrupljena ali onesnažena. Tudi to je posledica halucinacij okusa, ker ima hrana nenavaden zoprn duh ali okus, ali je pa posledica proganjalnih idej. Bolnik meni, da se mu jed zastruplja ter se je zato brani. Tako neki naš bolnik ni hotel ničesar drugega zaužiti kakor mehko ali trdo kuhana jajca, češ da skozi jajčje lupine ne prodre strup. Zavračal je vsako drugo jed, pač pa je zaužil, kar mu je prinesla mati pri obiskih, v veri, da ga mati ne bo zastrupila. Seveda smo se včasih poslužili zvijače in dali materi n. pr. steklenico z mlekom in res je mleko brez ugovora spil, ker je menil, da ga je prinesla mati od doma.

Drugi bolniki menijo, da niso vredni hrane, ker se imajo za prevelike grošnike. Nekateri pa se tudi boje, da bi morali preveč plačati. Te se z zagotovilo, da se jim hrana ne računa posebej, lahko pregovorijo. Le v redkih slučajih zavračajo bolniki hrano iz samomorilnih namenov.

Slednjič so še bolniki, ki nočejo zauživati jedi, bodisi zaradi negativizma, bodisi zaradi občega stuporja, dokler trajajo te bolezenske oblike.

Omenim naj še, da je treba misliti tudi na to, da se hrana morda zavrača zaradi kakega telesnega (želodčnega) obolenja ter je treba izvršiti preiskavo tudi v tem pogledu.

Umetno pitanje je tudi v slučajih, ko se vrši brez težave, vedno opravilo, ki terja pozornost, da se preprečijo neprijetne ali celo pogubne komplikacije. Njegovo tehniko obvlada le izkušen zdravnik, zato naj laik nikdar ne poizkuša umetnega pitanja.

NAKLADANJE PREMOGA

*) Tako smo čitali te dni, da je neki kaznjeneec v Požarevcu v zaporu in končno v bolnišnici 63 dni trdovratno zavračal vsako jed ter je slednjič zaradi popolne izčrpanosti in oslabelosti umrl.

IZ LITERARNEGA SVETA

PIERRE DE NOLHAC

15. XII. 1859 — 31. I. 1936

Tik pred njegovo smrtjo je skupina Nohacovih občudovalcev prinesla mojstru medaljo z njegovim obrazom v dar: spomin na nedavno minuli 75 rojstni dan. Odladni član Francoske Akademije se je prav razveselil te pozornosti. Toda prijatelji so s tesnobo videli, da so mu od nedavne omedlevice, ki ga je zadela, moči vidno pešale. Ali do poslednjega trenutka je Nohac ohranil veličastno vedrino. Čeprav se je čutil izgubljenega, je vendar svoji tajnici še narekoval nekaj strani pesnitve posvečene smrti.

Nohacovo ime se pri nas ni dostikrat tiskalo. Je li kak list kedaj omenil, da je ta rojak iz Amberta (Puy-de Dôme) l. 1886 zasedel stolicu na Praktični fakulteti za visoke študije? Gotovo pa so tu ali tam pribili, da je bil l. 1922 izbran med nesmrtnike in sicer na Boutrouxov sedež. Neutrudljivi učenjak in konservator muzeja je zapustil celo vrsto tehtnih del, od katerih najbolj slovejo »Petrarca in humanizem«, »Pesmi iz Francije in Italije«, dalje niz spisov o Mariji Antoaneti, Ludoviku XV., o XVIII. stoletju, o versajskem dvoru in gradu.

V krasni knjigi »Ronsard et l'Humanisme« je pričaral pred nas celo civilizacijo, ko je zbral okoli vendómskega plemiča najsvetlejšje like iz francoske in tuje renesanse. V svojih verzih razodeva ta duhovni sin francoske Plojade tesno povezanost z rodno grudo. A. Debeljak

RAMÓN DEL VALLE-INCLÁN

1869 — 1936

Literarna Španija je izgubila enega svojih reprezentativnih osebnosti. Ramón Maria del Valle-Inclán je umrl kot prvi iz »Skupine 1898«, ki je prevzela duhovno obnovev Španije in katere slavni član je tudi Unamuno. Bil je sicer plemenitaš po rodu in pristaš fevdalistične tradicije, vendar je bil tipični zastopnik španskega naroda. Njegove knjige so polne plemenitaveš, blodnic, duhovnikov in čarovnikov. Trajno vrednost imajo njegove »Sonatas«, v katerih je poveljal donjuanskega markija de Bradomina, »katoliškega, sentimentalnega in grdega« plemiča. Mnogo so mu očitali razne slovstvene tatvine iz del francoskih, portugalskih in italijanskih pisateljev, zlasti glede sloga in jezika. Ramón del Valle-Inclán je bil po Cervantesu drugi enoroki zastopnik španske literature. Xi

ROMANTICNI SOCIALIZEM

H. J. Hunt, ki uči francosko književnost na oxfordskem vsučilišču, je napisal v dobi francoščini prav obširno delo »Le socialisme et le Romantisme en France«, kjer na

trdni dokumentaciji prikazuje razvoj socialističnega tiska od 1830 do 1848. Med drugim je uporabil zlasti spise E. Seilliéra, ki jih zadnje čase tolmačijo neki profesor dunajske univerze, neki švedski in bolgarski filozof v Romuniji pa pripravi o njih nekdo doktorsko disertacijo. Tako stari Seillière vidi, da je plodno izkoristil svoje dni.

ČUVSTVENO ŽIVLJENJE GEORGE SANDOVKE

Letos je 60 let, odkar je odrinila kočakom ta pisateljica, ki ima med svojimi 84 snopiči češki motiv (Consuelo) in jugoslovanskega

Uskoda (1838). Vendar se občinstvo še živo zanima za njene ljubavne novosti. Nje vnuka, Avrora Sand, si je naprtila rehabilitacijo babičinega slovesa. Tako se je 1897 uprla zoper uprizoritev igre »Une nuit de Venise«, kjer nastopa nje stara mati, Mussot in Pagello. Pariško sodišče ji je ugodilo. L. 1904 ji je priznalo 5000 fr. odškodnina za kvaro storjeno spominu njene stare matere v igrokazu »l'Enfant du siècle«, ki je dosegel nekaj uspeha na pozornici F e n i j e. L. 1911 ji je nova pravda vrgla tisočak. A v prihodnjem letu je Avrora pogorela pri trodeljanki Pavla Mariëtona; Henry Gourmont, ki je znal ugrizniti, je končal svoj članek s strašno besedo... To ni oplailo vnukinje pri Sizičovem početju. L. 1920 je J. Boulanger, vnet za literarno psihologijo, sestavil nepopoln seznam prijateljev stare Sandovke. Tožila ga je in propadla. Sedaj se nadalju-

jejo biografski zveski o Chopinovi gorāči prijateljici: njenih milencev je že nad 50, a še niso vsi popisani. Bo li braniteljica letos uspela pred sodnim dvorom? Zaključek: ako nočeš, da bodo tvoji vnuki zardevali zavoljo tebe, spoštuj najprej sam sebe, četudi si nadpovprečno nadarjen. D.

NOVE KNJIGE IN REVIIJE

VLADIMIR BARTOL: AL ARAF

N a d a l j e v a n j e

Naslov predzadnjega in najkrajšega ciklusa »Lirični intermezzo« se zdi z ozirom na nit, s katero je pisatelj povezal svoje sestavke, nekoliko ponesrečen, kajti tudi ti orisi so le izolirana psihološka stanja celotne avtorjeve osebnosti, ki saj doslej še ni pokazala svoje izrazito lirične prvine. Primer »Deklica s košarico«, ki je bila prvič natisnjena v »Življenju in svetu«, kjer pomotoma ni bilo priobčeno uvodno geslo iz Descartesovih Razmišljanj: »Odkod naj torej vem, da bi bilo, ako bi ne bilo niti zemlje, niti neba, niti razsežne stvari, niti oblike, niti kraja, bogu nemogoče narediti, da bi se mi vendarle dozdevalo, da je vse, kakor je sedaj, zares tu?« Nemara bo s tem navedkom črtica marsikomu razumljivejša. V Bartolovem umetniškem ustvarjanju imajo glavno vlogo umski doživljaji, predstave in misli. Nagonsko doživljanje s čuvstvi in »stremljenji« je pri njem tako rekoč dobesedno odvisno od sočasno ujemajočega se umskega doživljanja. Poleg nekaterih že omenjenih pravopisnih pogrškov je treba v tem ciklusu opozoriti na nepotrebno skrušenost in na še manj potrebno urnebesno oklevanje.

Zadnje poglavje »Usoda proti človeku« je tako vsebinsko kakor oblikovno najboljše. Če nikjer drugod, se je avtor našel v teh šestih sestavkih, s katerimi je častno zase in za naše sodobno pripovedništvo zaključil svojo knjigo. Koliko se je pisatelju z njegovim psihanalitičnim »učenim načinom« posrečilo objasniti erotične doživljaje in koliko je v njegovih ljudeh splošno človeške osebne tragedije v borbi z usodo, to bi mogla pokazati natančna proučitev s strani strokovnjakov. Navaden bralec ima vtis, da so n. pr. Valentin Karba, Milan Jenko, Silvija Lončar preveč sebični kot subjekti tragičnosti. Za tragiko sta potrebni osnovni prvini: nekaj posebno žalostnega in pretresljivega, ter nekaj povzdigujočega in očiščujočega. Za to pa je spet treba, da je subjekt, ki ga čaka žalostna usoda, nekako vzvišen. Modroslovci, umetnostni misleci in esteti in teoriji, tragične mošnjatrine vseh časov v praksi zahtevajo tudi, da mora tragična osetnost povzročiti in deloma upravičiti svojo usodo. Usoda nekaterih Bartolovih junakov je odvisna le od njih volje in diši po črnogledosti, ki načelno zanika vsako pravičnost v življenju in odklanja pravoslovni značaj tragiko. Tudi v tem ciklusu je dovolj pravopisnih pomot in nepotrebnih besed kakor: zagoneten, odo-

leti, lažnjiv, perot, predsoba, princeza, tisočkrat, v nezavest pasti, danes jutraj, tekom, stvarni stan, čez glavo mučen, udati se, nahajati se, brezpomočen in dr. Že Fr. Levstik je zapisal: »Ako smo poprej grajali novinarje, katerim je največ treba hitro pisati, koliko večje graje so torej vredni ti isti, kateri knjige po časi grade, če poleg vsega tega na obliko, na čisto in lepo besedo nič ne gledajo!« (Dr. A. Slodnjak, Levstik VI, str. 231.)

Bartolova knjiga je nedvomno pomembno delo v naši književnosti. Snovno in oblikovno je prava izjema v leposlovju, ki se v zadnjem času tako značilno uniformira s prisiljenimi skrajnimi nameni, da se zdi, kakor da ima naš človek le še edino skrb, kako bi pravaral samega sebe, da se more videti v zrcalu takšen, kakršen ni v resnici. Če lahko umetnik piše edino le tisto, kar je zmožen pisati (Jurij Oleša), potem je Bartol storil samo svojo dolžnost. »Kadar zavre vino v sodu, tedaj išče, kam bi se razlilo.« (Izpoved dr. Forcesina). Socialna usoda se ne zboljuje le s tako imenovano socialno literaturo in s tendenčno razčlenbo zatiranega in trpečega človeka, ampak tudi s pozitivnim delom v književnosti, kakršno je Bartolovo, kateremu pač nihče ne more očitati »buržujskega položaja«. Katero delo komu diši ali ne diši, je poleg daru in vesti pač tudi stvar osebnega okusa.

Kakor nekaj Zola tako je posegel Bartol naravnost v sodobnost. Njegova umetniško znanstvena knjiga bo navzlic pomanjkljivosti ostala zanimiv dokument dela sodobnega življenjskega razpoloženja. Njegovi »junaki« so več ali manj tipi, ki ne morejo zatajiti svojega »časovnega miljeja«. Niso nekakšni dušeslovni teoremi, živi ljudje so, ki bodo vztudili v bralec spoznanje: To s'm jaz in takšen sem. Bartol je »po svojem značaju« vendarle bolj podoben ustvarjajočemu umetniku, kot pa znanstvenemu strokovnjaku (Izpoved dr. Forcesina).

Bartolu se ni treba bati, da dela za poznajše rodove, ki ga bodo umeli, čeprav bi se utegnili zgoditi, da ga to sedanje rod ustvarjajočih umetnikov še nadalje imel za neljubega »spremljevalca«. Našel je svoje občestvo v prostoru in času.

Slednjič še opazko glede tujk. Če novi slovenski pravopis glede purizma ne zadovoljuje, bi morali vsaj naši leposlovci skrbeti, da se očisti jezik nepotrebnih tujk. Zlasti spričo prizadevanj v naši strokovni literaturi n. pr. v zdravniški, kjer hočejo paziti za brezhiben jezik in bodo črtali vse nepotrebne tujke (Zdr. vestnik VIII, 1.). Saj od veselja časa teče leto, kar Levstik je zapisal o tujkah, že dvakrat pet in dvajset in peto: »Ne moremo se čuditi kaj je ob tacem razmerju tudi slovenski jezik tako oslabil, da s klobukom v roci in z veseljem v očeh vzprejeme vsako tujko« (dr. A. Slodnjak, Levstik VI, str. 333). Blizu 200 večidel nepo-

treh tujk v leposlovni knjigi je vendarle malo prehudo!

Te besede je zapisal kot osebne vtise ob branju knjige literarni občan in novičar

IV. Podrčaj

»L'EUROPE A L'AUBE DE 1936«

Tednik »France Balkans« poroča, da je izšla druga, izpopolnjena izdaja senzacionalne knjige »Evropa ob zori 1. 1936«, o kateri smo spregovorili v »Žislu« dne 1. in 8. februarja.

Uredništvo je prejelo:

IVAN ZOREC, STISKI TLAČAN, Slovenskih večernic 88, zvezek, »Belih menihov« tretja knjiga. Izdala in založila Družba sv. Mohorja, Celje 1935.

ZITJA KONSTANTINA IN METODIJA, prevel in razložil Franc Grivec, Natisnila in založila Mohorjeva tiskarna v Celju. Osmi zvezek Cvetja iz domačih in tujih logov. 1936, Str. 152.

Daljša poročila o posameznih knjigah v prihodnjih številkah.

FILATELIJA

Neumljivo ravnanje naše poštne uprave

Ze precej dolgo je, kar so pri nas izšle znamke s sliko kralja Petra. Nekatera so že v prometu, druge pa se bodo prodajale za frankiranje šele takrat, ko bodo dosedanje brez črnega roba in z njim pošle. To je sicer prav, ni pa prav, da se nove znamke ne dajo v neomejeni količini na razpolago filatelistom. Tako dobimo lahko še celotne serije ne pa poljubnega števila posameznih vrednot. Kdo ima škodo od tega? Pošta sama. Nasprotno pa se lahko dote posamezne vrednote dobrodelnih znamk za zimsko pomoč, čeprav je izšlo obeh znamk enako število!

Nove znamke

Ekvador: Izšla je nova znamka po 10 centavov s sliko pokrajine okoli Chimboraza.

Egipt: Prvotno je bilo napovedano, da bodo izšle za mednarodni kirurški kongres posebne znamke. Zdaj pa bo izdala egiptska poštna uprava posebne znamke s pri likom, ki bo namenjen skladi za polončevanje kobila.

Nemčija: Poštna uprava je izdala za desetletnico »Lufthansa« posebno spominsko znamko po 40 pf. Znamka je višnjeve barve in ima napis »10 Jahre Luft-Hansa«. Slika kaže letalo med simetrično razdeljenimi oblaki.

Mandžurija: Za spomin na podpis poštne zveze med Mandžurijo in Nipousko

je izdala Mandžurija štiri spominske znamke po 1½, 3, 6, in 10 fenov.

Angleški Maroko: Angleška znamka po 1 penny je dobila pretisek »Marocco Agencies« in »10 Centesimos«.

Portugalska: Za zemljepisno družbo je izdala Portugalska novo znamko za brezplačno poštino z napisom »Posto Franco«. Znamka je v višnjevi barvi.

Romunija: Z novim napisom »Lei-Posta« so izšle tri nadaljne vrednote po 4 leje (oranžno rdeča), 16 lejv (zelenkasto višnjeva) in 20 lejv (oranžna).

Ekvador: Za pomoč brezposelnim kmetom je izdala poštna uprava znamko po 3+2 centa. Znamka je zelena in ima napis »Seguro social del Campesino«.

PRAKTIČNE NOVOTE

Nevolja nad briketnim prahom te takoj mine, če si omisliš nove briketne vrečice. Te vrečice so podolgovata shrani-

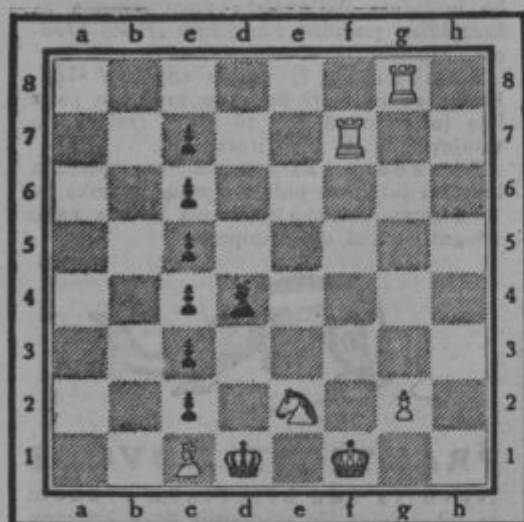

la iz gume ali trdnega bombažnega blaga in imajo prostora za 25 do 30 briketov. Prodajalec premoga naloži briquete in vrečice in jih postavi drugo nad drugo ali drugo poleg druge ob kurišču. Ne da bi ti bilo potem potrebno previjati ali prenašati kurivo, si vzameš iz vrečice vsak čas zadostno množino briketov za ognjišče ali za peč. Prah, ki se vedno tvori iz kuriva, ostaja potem v vrečici in ga ni treba neprestano pometati. Vreče imajo običajno dolžino briketov in širino treh kosov, po želji jih lahko shraniš tudi pod ognjišče ali pod kakšno klop. V vsakem primeru ti kurivo potem ne bo mazalo stanovanja,

PROBLEM 146

Illustrierter Beobachter 1935

Mat v štirih potezah

Rešitev problema 145

Črna kraljica mora, kar se dobro vidi, paziti na točki d5 in d8. Ta možnost pa se ji lahko prepreči s sledečim finim manevrom: 1. Te5-b5! Da8-g8; 2. Tb4-b7 (sedaj kraljica ne more več nazaj na a8), Dg8-g5+; 3. Lh4xg5, Ld5xb7; 4. Lg5xd8 mat. Ako bi črni stolp ne prekoračil kritičnega polja g5, bi nastala po Lxg5 pat-pozicija črnega kralja. Klasičen idejni problem.

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev k št. 202

(Igra z denarjem)

Tri kovance iz ene vrste preložimo tako, da bodo tvorili z ostalimi trikotnik.

Rešitev k št. 203

(Še ena)

Dva kovanca ene vrste preložimo na konec druge vrste navpično, tretji kovanec pa na kovanec ki je postal s to preložitvijo vrh kota.

Rešitev k št. 204

(Naloga s hrustkami)

Dve hrustki.

Rešitev k št. 205

(Snegulčica in škratje)

Vsakega bo zavaljalo, posebno če ima nekaj srednješolskega znanja, da bi skiepai takole: Vsak dan uporablja Snegulčica sedmorico orodij v drugi permutaciji. Takšnih permutacij je po znanem pravilu $1 \times 2 \times 3 \times 4 \times 5 \times 6 \times 7$, in to znaša 5040. Snegulčica bi torej na ta način prebila 14 let pri škratih. Vprašanje je, dali bi hotela hudobna mačeha ali zaljubljeni princ tako dolgo čakati. Toda ta premislek je zmoten! Saj se glasi vprašanje, kako dolgo bo trajalo, da bo vsako orodje uporabila po enkrat. To se da na najlažji način izvesti tako, da uvede določen turnus, n. pr.: postelja, stol, kozarec, nož, vilice, žlica, krožnik in da škrate označi s številkami 1 do 7, ter prične po zgornjem turnusu prvi dan pri prvem, drugi dan pri drugim, tretji dan pri tretjem škratu itd., oziroma da konča pri sedmem, prvem, drugem itd. Za ta program bi potem ne potrebovala let, temveč bi končala, kakor vidimo, že v tednu dni...

A NEK DOTE

Dva razloga

V nemško-francoski vojni so — kakor se v hudih časih rado dogaja — zelo mnogim delili odlikovanja. Nekoč se je eden državnih knezov zabaval z Bismarckom, pa je med drugim omenil tudi to ploho križcev, češ, da bi jo bilo treba vsaj deloma omejiti.

— Križce delimo iz dveh razlogov, je pojasnil Bismarck. Pred vsem jih dajemo onim, ki jih zaslužijo kot hrabri vojski na fronti. Nato pa je še vrsta ljudi, ki so ga prejeli bolj iz vpljivosti, n. pr. vi in jaz. Če vas prav razumem, bi menda hoteli, da jih nama poberejo.

Knez se je prisiljeno nasmehnil in ni nikoli več govoril o odlikovanjih.

Zadnji čas

O angleškem pisatelju Jerome Jeromeju (1859—1927) pripovedujejo tole veselo zgodbo:

Nekoč je klical veliko londonsko zavarovalnico in vprašal, ali bi se dala zavarovalna pogodba skleniti tudi telefonično: Odgovorili so mu zelo prijazno:

— Kajpa, lahko tudi tako. Poslali vam bomo potem samo še našega uradnika, da mu boste podpisali pogodbo za zavarovanje.

— Dobro, je pritrdil Jerome. Agent pa naj hiti aš sede kar na avto, kajti hiša že gori!

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—, po raznašalcih dostavljena Din 5.—